

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1.1.1 ความเป็นมา

1.1.1.1 ความหมายของป่าชายเลน

เมื่อพิจารณาถึงมาตรการทางกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในการจัดการป่าชายเลนนั้น ปรากฏว่ามีกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในการจัดการป่าชายเลน จำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติป่าไม้พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แต่เมื่อพิจารณาถึงความหมายของคำว่า "ป่าชายเลน" ตามกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในการจัดการป่าชายเลน ทั้ง 3 ฉบับ ดังกล่าว ปรากฏว่า มิได้ให้ความหมายของคำว่า "ป่าชายเลน" ไว้แต่อย่างใด

ดังนั้น ความหมายของ "ป่าชายเลน" จึงสามารถพิจารณาได้จากพจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ซึ่งได้ให้ความหมายของ "ป่าชายเลน" ไว้ว่า ป่าที่อยู่ตามชายทะเลที่มีเลนและมีน้ำทะเลขึ้นถึง ต้นไม้ในป่าประเภทนี้มักมีรากงอกอยู่เหนือพื้นดิน เพื่อค้ำยันลำต้นโดยมากมักเป็นไม้โกงกาง แสม และลำพู

นอกจากนี้ นักวิทยาศาสตร์ที่มีชื่อเสียงของโลกที่ได้ศึกษา และให้ความสนใจป่าชายเลนหลายท่าน ได้ให้ความหมายของ "ป่าชายเลน" ไว้ดังนี้

ในปี ค.ศ. 1903 A.F W Schimper นักภูมิศาสตร์ทางพืชที่มีชื่อเสียงของโลก ได้ให้ความหมาย "ป่าชายเลน" หรือ "Mangrove forest" ไว้ว่า เป็นสังคมพืชที่ขึ้นอยู่ตามบริเวณชายฝั่งทะเลปากแม่น้ำหรืออ่าว ซึ่งเป็นบริเวณที่มีระดับน้ำทะเลท่วมถึงในช่วงที่น้ำทะเลขึ้นสูงสุดและ Schimper ให้ชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า "tidal forest"

ในปี ค.ศ.1962 ศาสตราจารย์ L.V.Du ให้ความหมาย "ป่าชายเลน" หรือ "Mangrove forest" อย่างกว้างขวางไว้ 2 ประการ คือ ประการแรกหมายถึง สังคมพืช ประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลายชนิดหลายตระกูล และเป็นพวกที่มีใบเขียวตลอดปี (evergreen species) ซึ่งมีลักษณะทางสรีรวิทยาและความต้องการสิ่งแวดล้อมที่คล้ายกัน และประการที่สองหมายถึง กลุ่มของสังคมพืชที่ขึ้นอยู่บริเวณปากอ่าว ชายฝั่งทะเลบริเวณเขตร้อน (tropical region) ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยพันธุ์ไม้สกุลโกงกาง (Rhizophora) เป็นไม้สำคัญและมีไม้ตระกูลอื่นปะปนอยู่บ้าง ซึ่งความหมายนี้

ก็ตรงกับที่ William Macnae นักวิทยาศาสตร์ที่มีชื่อเสียงของโลกอีกคนหนึ่งได้ให้ความหมายไว้ใน รายงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับป่าชายเลนเมื่อปี ค.ศ. 1968

“Mangrove” มาจากภาษาโปรตุเกส คำว่า “Mangue” ซึ่งหมายถึงกลุ่มสังคมพืชที่ ขึ้นอยู่ตามชายฝั่งทะเลดินเลน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น และใช้แพร่หลายในประเทศแถบ ละตินอเมริกา ส่วนประเทศอื่นๆก็ใช้เรียกตามภาษาของตัวเอง เช่น ประเทศมาเลเซียใช้ คำว่า “manggi-manggi” ประเทศที่ใช้ภาษาฝรั่งเศสเรียกป่าชายเลนว่า “manglier” สำหรับประเทศไทยนิยมเรียกป่าชนิดนี้ว่า “ป่าชายเลน” หรือ “ป่าโกงกาง”¹

จากความหมายของป่าชายเลนดังกล่าวข้างต้น กล่าวโดยสรุป “ป่าชายเลน” จึงหมายถึง ป่าที่ประกอบไปด้วยพันธุ์ไม้หลายชนิด หลายตระกูลที่ขึ้นอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลดินเลน และมีน้ำทะเลท่วมถึง ในช่วงที่น้ำทะเลขึ้นสูงสุดพันธุ์ไม้ในป่าชายเลนมักจะมีรากงอกอยู่เหนือ พื้นดินเพื่อค้ำยันลำต้น ซึ่งพันธุ์ไม้ส่วนใหญ่ นั้น จะเป็นไม้สกุลโกงกาง และไม้ตระกูลอื่นปะปน อยู่บ้าง

ป่าชายเลนในประเทศไทยนั้นขึ้นอยู่กระจัดกระจายตามชายฝั่งทะเลภาคกลาง ภาคตะวันออกและภาคใต้ ในภาคกลางได้แก่ ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ กรุงเทพฯ สมุทรสงคราม และภาคใต้ได้แก่ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา กระบี่ ตรัง และสตูล ซึ่งจาก การสำรวจด้วยภาพถ่ายดาวเทียมและการสำรวจการใช้ประโยชน์พื้นที่ภาคพื้นดินเมื่อปี พ.ศ. 2504 โดยกรมป่าไม้ ปรากฏว่าพื้นที่ป่าชายเลนมีทั้งหมดประมาณ 2,299,375 ไร่ แต่จากการ สำรวจครั้งล่าสุดเมื่อปี พ.ศ. 2543 ปรากฏว่ามีพื้นที่ป่าชายเลนลดลงเหลือเพียงประมาณ 1,525,997 ไร่ เท่านั้น โดยพื้นที่ของป่าชายเลนส่วนใหญ่จะมีการกระจายอยู่ทางภาคใต้ ประมาณ 1,308,009 ไร่ โดยจะพบทั้งด้านฝั่งตะวันออกติดกับอ่าวไทยและฝั่งตะวันตกด้านทะเลอันดามันเท่า นั้น ส่วนทางภาคตะวันออกมีประมาณ 142,130 ไร่ โดยที่ ภาคกลางหรือบริเวณอ่าวไทยตอนบน จะมีพื้นที่ป่าชายเลนน้อยที่สุดประมาณ 75,335 ไร่ (ข้อมูลจากกรมป่าไม้)

ในส่วนของการนำมาตราการทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 มาบังคับใช้ในการจัดการป่าชายเลนนั้น กฎหมายทั้ง 3 ฉบับจะนำมาบังคับใช้ในการจัดการป่า ชายเลนอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับว่า พื้นที่ป่าชายเลนนั้นอยู่ในบังคับของกฎหมายฉบับใด ถ้าพื้นที่

¹ สนิท อักษรแก้ว, ป่าชายเลน : นิเวศวิทยาและการจัดการ (กรุงเทพมหานคร : สำนัก พิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 3 . 2542), หน้า. 2-3.

ชายเลนนั้น เป็น "ป่า"ตามความหมายของ พระราชบัญญัติ ป่าไม้ พุทธศักราช 2484² ก็นำพระราชบัญญัติ ป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มาบังคับใช้ในการจัดการ ถ้าพื้นที่ป่าชายเลนนั้น อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ก็นำพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507³ มาบังคับใช้ในการจัดการ ถ้าพื้นที่ป่าชายเลนนั้นอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ก็นำพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504⁴ มาบังคับใช้ในการจัดการ

1.1.1.2 ความสำคัญและประโยชน์ของป่าชายเลน

ป่าชายเลนจัดว่าเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญและมีประโยชน์เป็นอย่างมาก เนื่องจากป่าชายเลนเป็นแหล่งรวมของบรรดาพืชพันธุ์ สัตว์น้ำและสัตว์บกนานาชนิด ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ ตลอดจนความสำคัญในด้านระบบนิเวศน์ที่มีคุณค่าอย่างมากมายมหาศาลที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์มากมายหลายรูปแบบ ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของความสำคัญและประโยชน์ของ ป่าชายเลนได้ดังต่อไปนี้คือ

1. ด้านการป่าไม้

ป่าชายเลนมีความสำคัญ และประโยชน์ในด้านการป่าไม้ในหลายรูปแบบ เนื่องจาก ป่าชายเลนประกอบด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิดที่มีคุณค่าและความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศเช่น ไม้โกงกาง ไม้แสม ไม้ตะบูน ไม้โปรง ไม้ประดัก เป็นต้น ซึ่งแต่เดิมนั้น ไม้จากป่าชายเลนนั้น ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์โดยนำมาทำเป็นไม้พื้น เผ่าถ่าน และการทำเครื่องมือประมงเท่านั้น แต่ในเวลาต่อมาเมื่อประเทศมีการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว การนำไม้จากป่าชายเลนมาใช้ประโยชน์อย่างอื่นจึงมีเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการนำไม้จากป่าชายเลนมาทำเฟอร์นิเจอร์ เสาค้ำ ไม้ค้ำยัน

² พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มาตรา 4 (1) บัญญัติว่า "ป่า"หมายความว่าที่ดิน ที่ยังมีได้มีบุคคลใดได้มาตามกฎหมายที่ดิน

³ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 4 บัญญัติว่า "ป่าสงวนแห่งชาติ" หมายความว่า ป่าที่ได้กำหนดให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัตินี้

⁴ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 มาตรา 4(2) บัญญัติว่า "อุทยานแห่งชาติ" หมายความว่า ที่ดินที่ได้กำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัตินี้

การกลั่นเอาสารเคมีที่มีประโยชน์จากเนื้อไม้ในป่าชายเลน เช่น แทนนิน แอลกอฮอล์ กรดน้ำส้ม และน้ำมันดิบ เป็นต้น

ความสำคัญและประโยชน์ของป่าชายเลน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ก็คือ การนำไม้จากป่าชายเลน โดยเฉพาะไม้โกงกางมาเผาถ่าน เพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิงในการประกอบอาหารเนื่องจากถ่านที่ได้จากไม้โกงกางนั้นเป็นถ่านที่มีคุณภาพดีที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับถ่านที่ได้จากไม้ชนิดอื่นๆ เพราะถ่านที่ได้จากไม้โกงกางนั้นให้ความร้อนสูงกว่าถ่านที่ได้จากไม้ชนิดอื่นๆซึ่งแม้ในปัจจุบันจะได้มีการนำก๊าซธรรมชาติ มาใช้ในการหุงต้มแล้วก็ตาม แต่ในพื้นที่ชนบท ถ่านจากไม้ป่าชายเลนยังได้รับความนิยมจากประชาชนชาวชนบทอยู่ ดังนั้น ในด้านการป่าไม้ ป่าชายเลนจึงมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ ตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

2. ด้านการประมง

ป่าชายเลนจัดว่าเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยบรรดาสัตว์น้ำนานาชนิด ไม่ว่าจะเป็น กุ้ง หอย ปู ปลา ชนิดต่างๆเช่น กุ้งแชบ๊วย กุ้งกุลาดำปลากะพงขาว ปลานวลจันทร์ทะเล ปูแสม ปูก้ามดาบ ปูทะเล หอยแครง หอยนางรม เป็นต้น ซึ่งบรรดาสัตว์น้ำต่างๆเหล่านี้ได้อาศัยป่าชายเลนเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร แหล่งขยายพันธุ์ ตลอดจนเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำในระยะอ่อนดั่งนั้น ป่าชายเลนจึงเป็นแหล่งที่มีความสำคัญทางด้านผลผลิตทางการประมงของประเทศ เนื่องจากการทำประมงในบริเวณป่าชายเลนทั้งที่เป็นการทำประมงในลักษณะของ อุตสาหกรรมและการทำประมงพื้นบ้านตลอดจนการเลี้ยงซีฟayahในครัวเรือนเพื่อเป็นสินค้าส่งออกนารายได้เข้าประเทศ

3. ด้านการอนุรักษ์พื้นที่ชายฝั่งทะเล

ป่าชายเลนมีความสำคัญและประโยชน์ต่อพื้นที่ชายฝั่งทะเลเป็นอย่างมาก เนื่องจากป่าชายเลนนั้นเป็นเสมือนฉากกำบังภัยตามธรรมชาติที่ทำหน้าที่ในการป้องกันลมพายุ ลมมรสุม การพังทลายของดิน ที่อยู่อาศัยของประชาชนตลอดจนพื้นที่เกษตรกรรมบริเวณชายฝั่งทะเล

4. ด้านระบบนิเวศวิทยา

ความสำคัญและประโยชน์ในด้านระบบนิเวศวิทยานั้น ป่าชายเลนเป็นป่าที่มีระบบนิเวศน์เฉพาะซึ่งทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างระบบนิเวศน์ทางทะเล และระบบนิเวศน์บนบก โดยเมื่อกกล่าวถึงระบบนิเวศน์ของป่าชายเลนก็จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันระหว่างความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อม

ล้อมกับสัตว์น้ำชนิดต่างๆ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา และสัตว์บกชนิดต่างๆ โดยบรรดาสัตว์น้ำ สัตว์บก จะอาศัยอยู่ในป่าชายเลนหรือใช้ป่าชายเลนเป็นแหล่งอาหาร นอกจากนี้บรรดาพันธุ์ไม้ต่างๆ ในป่าชายเลนยังเป็นแหล่งที่ทำให้เกิดอินทรีย์วัตถุ และพลังงาน เมื่อได้รับการสังเคราะห์แสงจากดวงอาทิตย์ และส่วนของกิ่งไม้ เปลือกไม้ เศษไม้ที่ร่วงหล่นจากต้นก็จะหล่นลงมาทับถมกันในท้องน้ำและก็จะสลายกลายเป็นแร่ธาตุซึ่งเป็นอาหารแก่บรรดาสัตว์น้ำเล็กๆ เช่น แบคทีเรีย โปรโตซัว แพลงตอน เป็นต้น เมื่อสัตว์น้ำเหล่านี้เจริญเติบโตก็จะกลายเป็นอาหารของพวกสัตว์น้ำที่มีขนาดใหญ่ขึ้นไปอีก เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา และเมื่อพวก กุ้ง หอย ปู ปลา เจริญเติบโตขึ้นก็จะกลายเป็นอาหารของมนุษย์ และสัตว์อื่นที่มีขนาดใหญ่กว่าต่อไปซึ่งเป็นไปตามระบบของห่วงโซ่อาหาร

นอกจากนี้ ป่าชายเลน ยังทำหน้าที่ดักตะกอนดินทรายที่ไหลมากับแม่น้ำ ทำให้กระแสน้ำลดความเร็วลง ตะกอนเกิดการทับถมกัน ทำให้มีการงอกตัวของแผ่นดิน ทำให้ประเทศมีพื้นที่เพิ่มมากขึ้น

1.1.2 ความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วของประเทศที่ผ่านมา นั้น ได้ก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมแก่ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศเป็นอย่างมากซึ่งป่าชายเลนก็เป็นทรัพยากรธรรมชาติประเภทหนึ่งที่ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาประเทศ ซึ่งผลของการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของป่าชายเลนอย่างรุนแรง ตลอดจนทำให้พื้นที่ป่าชายเลนมีปริมาณลดลงตามลำดับ ซึ่งอัตราการลดลงของพื้นที่ป่าชายเลนนั้นมีปริมาณค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับพื้นที่ป่าชายเลนทั่วประเทศ กล่าวคือ พื้นที่ป่าชายเลนจากการแปลภาพถ่ายทางอากาศในปี พ.ศ. 2504 มีป่าชายเลนทั้งหมดประมาณ 2,299,375 ไร่ ในปี พ.ศ. 2539 ปรากฏว่าพื้นที่ป่าชายเลนมีปริมาณลดลงเหลือเพียง 1,047,390 ไร่ ซึ่งจะเห็นได้ว่าจากปี พ.ศ. 2504-2539 นั้นปริมาณพื้นที่ของป่าชายเลนลดลงถึงเท่าตัวดัง ปรากฏตามตารางที่ 1 แสดงพื้นที่ป่าชายเลนที่มีอยู่ ระหว่าง พ.ศ. 2504-2539

ตารางที่ 1 แสดงพื้นที่ป่าชายเลนที่มีอยู่ระหว่างพ.ศ. 2504-2539

ปี	ตารางกิโลเมตร	ไร่	% ของประเทศ
2504	3,679	2,299,375	0.72
2518	3,127	1,954,375	0.61
2522	2,873	1,795,625	0.56
2529	1,964	1,227,675	0.38
2534	1,736	1,085,050	0.34
2536	1,687	1,054,266	0.33
2539	1,676	1,047,390	0.33

ที่มา: กรมป่าไม้, 2539.

จากปัญหาความเสื่อมโทรมและการลดลงของพื้นที่ป่าชายเลนดังกล่าวข้างต้นนั้นเกิดจากการบุกรุกทำลายและการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนอย่างต่อเนื่องและไม่มีขีดจำกัด ซึ่งสามารถสรุปรูปแบบของสาเหตุของการบุกรุกทำลาย และการนำป่าชายเลนมาใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องและไม่มีขีดจำกัดได้ดังต่อไปนี้

1. การป่าไม้

จากนโยบายการอนุญาตและการให้สัมปทานทำไม้หวงห้ามประเภท ก. ไม้หวงห้ามธรรมดา⁵ ที่ผ่านมานั้น ปรากฏว่าได้มีการอนุญาตและให้สัมปทานทำไม้ในพื้นที่ป่าชายเลนไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งเป็น"ป่า" ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 และพื้นที่ป่าชายเลนที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ในพื้นที่ป่าชายเลนในหลายพื้นที่และมีระยะเวลาในการให้สัมปทานที่ยาวนาน แม้รัฐจะได้กำหนดมาตรการเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์จากผู้รับอนุญาตและจากผู้รับสัมปทาน โดยกำหนดให้มีการปลูกป่าทดแทนเมื่อได้ทำการตัดต้นไม้แล้วก็ตาม แต่มาตรการดังกล่าวก็ไม่สามารถที่จะนำมาเพื่อใช้ทดแทนพื้นที่ป่าชายเลนที่สูญเสียไปจาก

⁵ ไม้ที่ขึ้นอยู่ในป่าชายเลนนั้น ประกอบด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิดซึ่งไม้บางชนิด เช่น ไม้โกงกาง ไม้โปรง ไม้ตะบูน ไม้ประดัก จัดว่าเป็นไม้หวงห้าม ประเภท ก. ไม้หวงห้ามธรรมดา ซึ่งการทำไม้จะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือได้รับสัมปทานตามความในพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงหรือในการอนุญาต

การอนุญาตและการให้สัมปทาน นอกจากนี้ผู้รับอนุญาตและผู้รับสัมปทานบางรายก็ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ได้กำหนดไว้ ทำให้ป่าชายเลนมีปริมาณลดลง และเกิดภาวะเสื่อมโทรม

2. การประมง

พื้นที่ป่าชายเลนได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นพื้นที่เพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นการบุกรุกทำลายป่าชายเลนเพื่อทำนาุ้งโดยการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อทำนาุ้งนั้นจะทำการตัดไม้ป่าชายเลนออกหมดและทำเป็นคันนาเพื่อการเพาะเลี้ยงกุ้ง วิธีการเช่นนี้นั้นจัดว่าเป็นวิธีการที่ทำให้ระบบนิเวศน์ป่าชายเลนขาดความสมดุล เนื่องจากการทำลายป่าชายเลนซึ่งเป็นแหล่งอาหารของบรรดาพืชพันธุ์ ตลอดจนสัตว์น้ำ สัตว์บกต่าง ๆ นานาชนิด ทำให้สัตว์น้ำ สัตว์บก ขาดแหล่งอาหาร แหล่งที่อยู่อาศัย และแหล่งเพาะพันธุ์ ซึ่งการเพาะเลี้ยงกุ้งในประเทศไทย จะกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปตามจังหวัดต่างๆ บริเวณชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ได้แก่ จังหวัดสมุทรสงคราม สมุทรสาคร ระยอง จันทบุรี ชุมพร สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช เป็นต้น กุ้งที่นิยมเลี้ยงกันมากได้แก่กุ้งกุลาดำ ส่วนกุ้งแช่บ๊วย มีการเลี้ยงกันอยู่บ้าง แต่มีปริมาณค่อนข้างน้อย ซึ่งจากข้อมูลในปี พ.ศ. 2538 ปรากฏว่า ประเทศไทย มีฟาร์มกุ้งจำนวนมากถึง 26,145 ฟาร์ม คิดเป็นจำนวนพื้นที่ทั้งหมด 468,386 ไร่ ได้ผลผลิตกุ้งน้ำเค็มทั้งหมด 256,540.54 ตันปรากฏตามตารางที่ 2 แสดงปริมาณการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลระหว่าง พ.ศ. 2531-2538

ตารางที่ 2 แสดงปริมาณการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลระหว่าง พ.ศ. 2531-2538

พ.ศ.	จำนวน(ฟาร์ม)	เนื้อที่(ไร่)
2531	10,246	342,364
2532	12,545	444,785
2533	15,072	403,787
2534	18,998	470,826
2535	19,403	454,975
2536	20,027	449,292
2537	22,198	457,793
2538	26,145	468,386

ที่มา: กลุ่มสถิติและสารสนเทศการประมง ,กรมป่าไม้, 2540

ซึ่งจากตารางนี้จะเห็นได้ว่า ปริมาณการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลตั้งแต่ พ.ศ. 2531-พ.ศ. 2538 ได้มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จากอัตราการขยายตัวที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวนี้ทำให้พื้นที่ป่าชายเลนถูกทำลายเพิ่มมากขึ้นเพื่อนำมาใช้เพาะเลี้ยงกุ้งทะเล

3. การทำเหมืองแร่

ในการประกอบกิจการทำเหมืองแร่นั้น แม้ว่ารัฐจะได้มีนโยบายและมาตรการต่างๆที่นำมาใช้ในการควบคุมการประกอบกิจการเหมืองแร่ เพื่อให้เกิดการทำลายป่าชายเลนให้น้อยที่สุดก็ตามวรรคแต่ ในการทำเหมืองแร่นั้นในพื้นที่ป่าชายเลนจะต้องมีการเปิดป่าและตัดหน้าดินออกก่อนที่จะถึงชั้นแร่ มูลดิน ตะกอนและดินทรายที่ถูกขุดขึ้นมานั้น จะมาทับถมกันทำให้ไม่ในป่าชายเลนไม่สามารถเจริญเติบโตขึ้นได้ตามธรรมชาติเช่นเดิม เนื่องจากพื้นที่ป่าชายเลน กลายเป็นที่ดอนซึ่งมีความแห้งแล้ง ซึ่งเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตของไม้ในป่าชายเลน นอกจากนี้ ตะกอนที่ปลดปล่อยจากการทำเหมืองแร่ยังทำให้คุณภาพน้ำเสียซึ่งมีผลต่อการเจริญเติบโตของบรรดาสัตว์น้ำต่างๆในป่าชายเลนด้วย

4. การทำการเกษตร

สภาพโดยทั่วไปของป่าชายเลนนั้น ไม่เหมาะแก่การเกษตรกรรมเนื่องจากป่าชายเลนเป็นพื้นที่ที่น้ำทะเลท่วมถึงและยังมีสภาพดินเปรี้ยว แต่จากการที่พื้นที่ทำกินของประเทศ ไม่เพียงพอต่อการเกษตรกรรมจึงได้มีการนำพื้นที่ป่าชายเลนไปเปลี่ยนแปลงเพื่อทำการเกษตร เช่น การปลูกข้าว ปลูกมะพร้าว แม้จะมีปริมาณ ไม่มากนัก เนื่องจาก พื้นที่ป่าชายเลนไม่เหมาะแก่การทำการเกษตรกรรมก็ตาม แต่การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อทำการเกษตรก็มีส่วนก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมและการลดลงของป่าชายเลนเพราะจะต้องมีการขุดกั้นคันดินเพื่อกั้นน้ำทะเล ให้นำน้ำทะเลไหลเข้ามาในพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้ป่าชายเลนบริเวณหลังคันดินที่ขุดกั้นนั้นตาย และหมดสภาพความเป็นป่าชายเลนไปในที่สุด นอกจากนี้การใช้สารเคมีในรูปแบบของปุ๋ยหรือสารปราบศัตรู เมื่อถูกระบายไปสู่ป่าชายเลนและแหล่งน้ำใกล้เคียง ยังทำให้เกิดผลกระทบต่อพันธุ์พืชและสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในป่าชายเลนอีกด้วย

5. การขยายตัวของแหล่งชุมชน

เมื่อประเทศมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น การพัฒนาของแหล่งชุมชนจึงสูงขึ้นตามไปด้วย ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา จึงมีการนำพื้นที่ป่าชายเลนมาใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างสิ่งต่างๆมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการสร้างถนน การถมที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลน เพื่อสร้างบ้านเรือน ศูนย์การค้า ร้านค้า สถานที่ราชการต่างๆซึ่งเหตุผลหนึ่งที่ทำให้แหล่งชุมชนมีการขยายตัวอย่าง

รวดเร็วขึ้น เป็นผลมาจากจำนวนประชากรของประเทศที่เพิ่มขึ้น ทำให้ความต้องการแหล่งที่อยู่อาศัยมีปริมาณสูงขึ้นตามไปด้วยประชาชนซึ่งอยู่ใกล้ๆบริเวณพื้นที่ป่าชายเลนจึงได้ทำการแผ้วถางป่าเพื่อเข้าครอบครองทำประโยชน์และสร้างที่อยู่อาศัย ในขณะที่เดียวกันรัฐก็ได้ทำการขยายการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนออกมาสู่ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นจึงได้มีการแผ้วถางป่าชายเลนทำการก่อสร้างสถานที่ราชการในพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งจากการขยายตัวของแหล่งชุมชนดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ป่าชายเลนเสื่อมโทรมและมีปริมาณลดลง

6. การอุตสาหกรรม

การขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมของประเทศที่สูงขึ้น ทำให้มีการนำพื้นที่ป่าชายเลนมาเปลี่ยนแปลงโดยการตัดไม้ในพื้นที่ป่าชายเลนออก และทำการถมดินในพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่างๆจำนวนมาก เช่น โรงงานทอผ้า โรงงานผลิตผงชูรส โรงงานผลิตแบตเตอรี่ โรงงานไฟฟ้าพลังความร้อน โรงงานปลาป่น เป็นต้น ซึ่งนอกจากการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมดังกล่าว จะต้องมีการตัดไม้ในพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อนำพื้นที่มาสร้างโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งทำให้ป่าชายเลนของประเทศมีปริมาณลดลงแล้ว การที่โรงงานอุตสาหกรรมไม่มีวิธีกำจัดน้ำเสียที่ดีพอ นั้น การปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม สู่บริเวณพื้นที่ป่าชายเลนที่อยู่ใกล้กับโรงงานอุตสาหกรรมยังก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมแก่ป่าชายเลน นอกจากนี้บรรดาสัตว์น้ำต่างๆที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนยังได้รับผลกระทบโดยตรงจากการปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมดังกล่าว เนื่องจากการปล่อยน้ำเสียทำให้เกิดการเสียดุลของระบบนิเวศน์ป่าชายเลน

จากปัญหาความเสื่อมโทรมและการลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วของป่าชายเลน โดยมีสาเหตุมาจากการบุกรุกทำลายและการนำพื้นที่ป่าชายเลนไปใช้ประโยชน์ในกิจกรรมด้านต่างๆดังกล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่ามีสาเหตุใหญ่มาจากการจัดการป่าชายเลนของรัฐที่ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ซึ่งสืบเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา นั้น รัฐได้ มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาประเทศทางด้านอุตสาหกรรมเป็นประการสำคัญ จึงได้มีการระดมเอาทรัพยากรธรรมชาติชนิดต่างๆ รวมทั้งป่าชายเลนมาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆเพื่อให้เกิดการพัฒนาโดยการให้ประโยชน์จากป่าชายเลนของรัฐดังกล่าวนี้ รัฐไม่มีนโยบายและแผนการจัดการที่มีความชัดเจน และเพียงพอที่จะอนุรักษ์ และพิทักษ์รักษาป่าชายเลนให้คงความอุดมสมบูรณ์ตามสภาพเดิมไว้ได้ตลอดจนมาตรการในการบังคับใช้กฎหมายของรัฐยังไม่มีครอบคลุมเพียงพอในการป้องกันการบุกรุกทำลาย และความเสื่อมโทรมของป่าชายเลน แม้จะมีกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในการจัดการป่าชายเลน ตามลักษณะของป่าชายเลนที่อยู่ในพื้นที่ต่างๆกันจำนวนถึง 3 ฉบับ อันได้แก่ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ก็ตาม นอกจากนี้การขาดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ในจำนวนที่เพียงพอต่อการควบคุมดูแลพื้นที่ป่าชายเลนและการขาดการประสานงานร่วมกันระหว่างองค์กรของรัฐ ที่ทำหน้าที่ในการจัดการป่าชายเลนและองค์กรอื่นๆของรัฐที่เกี่ยวข้องก็นับว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ป่าชายเลนเสื่อมโทรมและมีปริมาณลดลงอย่างรวดเร็ว

จากการที่อำนาจหน้าที่ในการจัดการป่าชายเลน เป็นของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียวนั้น ทำให้รัฐเป็นผู้กำหนดนโยบาย แผนการจัดการ ตลอดจนมาตรการด้านต่างๆที่นำมาใช้ในการจัดการป่าชายเลนเองทั้งสิ้น ซึ่งผลของการจัดการป่าชายเลนโดยรัฐแต่เพียงลำพังนั้น ดังได้กล่าวมาแล้วแสดงให้เห็นว่า รัฐไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะทำหน้าที่ในการจัดการป่าชายเลนแต่โดยลำพังอีกต่อไป รัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนด้วย เนื่องจากในปัจจุบันประชาชนหรือชุมชนในหลายๆพื้นที่นั้นสามารถที่จะจัดการป่าชายเลนอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์และพิทักษ์รักษาป่าชายเลนซึ่งจะได้กล่าวต่อไป ประกอบทั้งเมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติรับรองสิทธิ ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทรัพยากรธรรมชาติไว้ในหลายมาตรา อย่างเช่น มาตรา 46 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลซึ่งอยู่รวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” มาตรา 56 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุง ดูแลรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพและการคุ้มครองส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตนย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ดังนั้น ในการจัดการป่าชายเลน รัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการโดยจะต้องมีการตรากฎหมายออกมาบัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนและชุมชนในการจัดการป่าชายเลน เนื่องจากเมื่อพิจารณาจากกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในการจัดการป่าชายเลน ในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 นั้น กฎหมายทั้ง 3 ฉบับ ดังกล่าว ยังไม่ได้บัญญัติรับรองสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชน และชุมชนในการจัดการป่าชายเลนไว้แต่อย่างใด จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายทั้ง 3 ฉบับดัง

กล่าว ให้บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน เพื่อให้มีความสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่ง รัฐธรรมนูญด้วยซึ่งกฎหมายนั้นจะต้องมีความชัดเจนและมีความเหมาะสม ในการให้ประชาชนและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งในเรื่องของระดับการมีส่วนร่วม และรูปแบบขององค์กรประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนเพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความชัดเจน และมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติต่อไป

โดยที่วิทยานิพนธ์ฉบับนั้นผู้เขียนต้องการที่จะศึกษาถึงระดับและรูปแบบขององค์กรประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน โดยจะทำการศึกษาจาก กรณีตัวอย่าง การจัดการป่าชายเลนของประชาชนในชุมชนพื้นที่ต่างๆ ที่สามารถจัดการป่าชายเลนอย่างได้ผลและประสบความสำเร็จ และจะได้ทำการศึกษาวิจัยในภาคสนามโดยเลือกพื้นที่ป่าชายเลนที่ประชาชนในชุมชนสามารถจัดการป่าชายเลนอย่างได้ผลและประสบความสำเร็จเช่นเดียวกัน ซึ่งผลจากการศึกษาวิจัย จะทำได้บทสรุปและข้อเสนอแนะ ที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา การจัดการป่าชายเลนในปัจจุบัน ตลอดจนเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ในการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน อันเป็นการสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ที่รับรองสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจะทำให้สามารถที่จะแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมและการลดจำนวนลงของป่าชายเลนได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนให้สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาความไม่ชัดเจนของกฎหมายในการจัดการป่าชายเลนในปัจจุบัน อันเป็นอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลน
3. เพื่อศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมและรูปแบบขององค์กรประชาชนที่เหมาะสมต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลน
4. เพื่อศึกษาถึงแนวทางในการพัฒนากฎหมายในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลนให้มีความชัดเจนและมีความเพียงพอต่อการรองรับสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลนให้สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาเนื้อหาสาระของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540
2. ศึกษามาตรการทางกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในการจัดการป่าชายเลน ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติ ป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504
3. ศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชายเลน
4. ศึกษาถึง การนำมาตรการทางกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการป่าชายเลน ว่ามีความเหมาะสมและเพียงพอต่อการจัดการ ป่าชายเลน หรือไม่
5. ศึกษาถึงรูปแบบ และระดับในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลน ว่าควรจะมีรูปแบบและระดับในการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไร

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหลายมาตรา แต่เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในการจัดการป่าชายเลนในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็น พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติป่าสงวน แห่งชาติ พ.ศ. 2507 และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 นั้น อำนาจหน้าที่ในการจัดการเป็นของรัฐแต่เพียงลำพังเท่านั้น รัฐยังไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแต่อย่างใด การจัดการโดยรัฐเพียงลำพัง แสดงให้เห็นแล้วว่า ไม่สามารถที่จะจัดการป่าชายเลนอย่างมีประสิทธิภาพได้ ดังนั้น หากรัฐได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน โดยมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองสิทธิของประชาชน มีระดับการมีส่วนร่วมและรูปแบบ การมีส่วนร่วมที่มีความชัดเจนและเหมาะสมก็จะช่วยแก้ปัญหานี้ได้ อีกทั้งยังเป็นการสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญอีกด้วย

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1.5.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยจะทำการศึกษาวิเคราะห์ ข้อมูลอันประกอบด้วย

1.5.1.1 บทบัญญัติแห่งกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชายเลน ได้แก่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484

พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

พระราชบัญญัติการประมงพ.ศ.2490

ประมวลกฎหมายที่ดิน

พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.2510

พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535

พระราชบัญญัติการทำเรือแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2494

พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535

1.5.1.2 กฎกระทรวงประกาศกระทรวงคำสั่งหรือระเบียบที่เกี่ยวกับ พระราชบัญญัติต่างๆดังกล่าวข้างต้น และเอกสารอื่น ในบทความวารสารต่างๆ สิ่งตีพิมพ์ และ ข้อมูลทาง อินเทอร์เน็ต

1.5.2 การวิจัยภาคสนาม (Field Research) เป็นการเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพโดยการ สัมภาษณ์เชิงสนทนาและการใช้แบบสอบถาม ดังนี้

1.5.2.1 การสัมภาษณ์เชิงสนทนากับเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้ เจ้าหน้าที่ของกรม ประมงและประชาชนในชุมชนตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม โดยได้กำหนด ประเด็นคำถาม ดังต่อไปนี้

1.สาเหตุของปัญหาและอุปสรรค ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ ป่าชายเลน

- 2.ข้อเสนอแนะ และข้อคิดเห็น ของประชาชน ในการจัดการป่าชายเลน
- 3.มาตรการทางกฎหมาย ที่นำมาบังคับใช้ในการจัดการป่าชายเลน
- 4.บทบาทอำนาจหน้าที่ขององค์กรภาครัฐ ในการจัดการป่าชายเลน
- 5.การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลน
- 6.กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งระดับและรูปแบบ ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน

1.5.2.2 การใช้แบบสอบถาม (Questionnaires)

1.พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา

สำหรับพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการป่าชายเลน ผู้เขียนได้เลือกพื้นที่ ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา เนื่องจากในอดีตพื้นที่ป่าชายเลนที่ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นพื้นที่ที่มีป่าชายเลนอยู่อย่างหนาแน่น ซึ่งในเวลาต่อมาในช่วงที่รัฐมีนโยบายในการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งกุลาดำนั้น ทำให้ประชาชนในชุมชนตำบลคลองโคน ได้มีการทำลายป่าชายเลนไปเป็นจำนวนมากทั้งการทำลายป่าชายเลนในพื้นที่ที่ประชาชนเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือมีสิทธิครอบครองตามกฎหมาย ตลอดจนการบุกรุกทำลายป่าชายเลนซึ่งอยู่ในพื้นที่สาธารณประโยชน์ ทำให้ป่าชายเลนในตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม เกือบหมดสิ้นไป ซึ่งจากการบุกรุกทำลายป่าชายเลนดังกล่าวทำให้ประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพประมงได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากการบุกรุกทำลายป่าชายเลนนั้นทำให้สัตว์น้ำต่างๆขาดแคลนแหล่งที่อยู่อาศัยแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำทำให้สัตว์น้ำไม่สามารถขยายพันธุ์ต่อไปได้ เป็นเหตุให้ ชาวประมงขาดรายได้เนื่องจากปริมาณสัตว์น้ำที่ลดลง ประชาชนในชุมชนตำบลคลองโคน โดยเฉพาะผู้ที่ประกอบอาชีพประมงจึงร่วมมือกัน ปลูกป่าชายเลนขึ้น โดยได้รับความช่วยเหลือจากทางจังหวัดสมุทรสงคราม ตลอดจนองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ ทำให้ป่าชายเลนในตำบลคลองโคนนั้นมีปริมาณเพิ่มขึ้นซึ่งส่งผลให้ปริมาณสัตว์น้ำต่างๆกับมาชุกชุมอีกครั้ง ประกอบทั้ง หลังจากที่ประชาชนในชุมชนได้ร่วมมือกันปลูกป่าชายเลนขึ้นแล้วนั้น ประชาชนในชุมชนได้มีการจัดตั้งกลุ่ม ซึ่งเป็นองค์กรในชุมชนขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่จัดการป่าชายเลนในชุมชน ผู้เขียนจึงได้เลือกพื้นที่ดังกล่าว เพื่อใช้ในการศึกษาครั้งนี้

2. ตัวอย่างประชากร

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาโดยวิธีใช้แบบสอบถาม ซึ่งได้กำหนดกลุ่มประชากรตัวอย่าง ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ที่ได้ใช้ประโยชน์และได้รับประโยชน์ จากป้าชายเลนในตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 100 คน โดยแบ่งเป็น

2.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบอาชีพประมง ทั้งที่เป็นผู้ประกอบอาชีพประมงซึ่งเป็นกิจการของตนเองและประมงรับจ้าง จำนวน 78 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 78 ของประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

2.2 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้ประกอบอาชีพอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นกิจการของตนเองและผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นการรับจ้าง ผู้ประกอบอาชีพรับจ้างภาคอุตสาหกรรม ผู้ประกอบอาชีพค้าขาย ธุรกิจและบริการ และผู้ประกอบอาชีพรับราชการ จำนวน 22 คน หรือ คิดเป็นร้อยละ 22 ของประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

3. ประเด็นที่ใช้ในการสอบถามประชากรกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

3.1 สภาพปัญหาและสาเหตุของความเสื่อมโทรมและจำนวนการลดลงของป้าชายเลน

3.2 มาตรการทางกฎหมาย และบทบาท อำนาจหน้าที่ขององค์กรภาครัฐในการจัดการป้าชายเลน

3.3 การมีส่วนร่วมของประชาชน กับองค์กรภาครัฐ ในการจัดการป้าชายเลน

3.4 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนกับองค์กรภาครัฐในการจัดการป้าชายเลนทั้งรูปแบบและระดับของการมีส่วนร่วม

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงสิทธิ หน้าที่ ของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการป้าชายเลน

2. ทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันนั้น เพียงพอที่จะนำมาบังคับใช้ในการจัดการป้าชายเลนให้มีประสิทธิภาพหรือไม่ และกฎหมายนั้นได้บัญญัติ รับรองสิทธิ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป้าชายเลน ตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติไว้ หรือไม่

3. ทำให้ทราบปัญหาและอุปสรรค ในการดำเนินงานของรัฐในการจัดการป้าชายเลน

ตลอดจนข้อขัดข้องของรัฐในการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน

4. ทำให้ทราบถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งระดับการมีส่วนร่วม และรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีความชัดเจนและเหมาะสมในการจัดการป่าชายเลนของประชาชน

5. เป็นแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชายเลนให้มีความเหมาะสมที่จะนำมาบังคับใช้ในการจัดการป่าชายเลนต่อไป